१ डिसेंबर, १९५०

एस. सी. आर. सर्वोच्च न्यायालय अहवाल ८३३

मंगन लाल देवशी

विरूध्द

मोहम्मद मोईनुल हक आणि इतर.

[श्री हरिलाल कानिया सी. जे., पतंजली शास्त्री आणि दास, न्या. न्या.]

भारतीय नोंदणी कायदा, १९०८ कलम १७ (१) (बी) आणि (डी), कलम १७ (२) - भाडेपट्टा - 'अ' हा सी' ला काही रक्कम देतो या अटीवर 'अ' आणि 'ब' यांच्यात भाडेपट्टीच्या अंतर्गत तयार केलेला तडजोड हुकूमनामा — नोंदणी अनिवार्य आहे का — भाडेपट्ट्याचा करारनाम्यामुळे जमिनीमध्ये तात्काळ हितसंबंध निर्माण न करता.—भाडेपट्टा आहे का.

भाडेपट्ट्यासाठीचा करार, जो भाडेपट्ट्यामध्ये समाविष्ट असल्याचे भारतीय नोंदणी कायद्याने घोषित केले आहे, तो एक असा दस्तऐवज असणे आवश्यक आहे जो प्रत्यक्ष पट्ट्यावर परिणाम करतो आणि भाडेपट्टा म्हणून काम करतो. त्यामुळे जमिनीत वर्तमान आणि तात्काळ हितसंबंध निर्माण झाले पाहिजे.

जिथे 'क' चे अंतर्गत भाडेकरू असल्याचा दावा करणाऱ्या 'अ' आणि 'ब' या दोन व्यक्तींमधील खटला तडजोडीच्या हुकुमनामाद्वारे निकाली काढण्यात आला होता, ज्याच्या परिणामी, 'अ' ने निश्चित कालावधीत रू८०००/- इतकी रक्कम ‘क' ला प्रदान करेल, केवळ या अटीवर अंमलबजावणी करण्यासाठी 'अ' आणि 'ब' यांच्यात कायमस्वरूपी पोट-भाडेपट्टा निर्माण झाला.

असा निर्णय देण्यात आला की, असा संभाव्य करार भारतीय नोंदणी कायद्याच्या कलम १७(१) च्या (डी) प्रमाणे ‘भाडेपट्टा' नव्हता आणि जरी तो सदर कलमाच्या खंड (बी) अंतर्गत आला असला तरी कलम १७ च्या पोट-कलम (२) च्या खंड (vi) अन्वये त्याला नोंदणीपासून सूट देण्यात आली होती.

हेमंत कुमारी देवी वि. मिदनापूर जमीनदारी कंपनी. (आय. एल. आर. ४७ कलकत्ता ४८५ पी. सी.) यावर विसंबून.

दिवाणी अपीलिय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्र. ९४/१९४९.

अपीलिय हुकूमनामा क्र. ९७/१९४६ (मनोहर लाल आणि मुखर्जी न्या. न्या.) वरील अपीलात पाटणा उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २३ डिसेंबर, १९४७ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि हुकुमनामा, ज्याद्वारे अपील क्र. १५९/१९४४ मधील जिल्हा न्यायाधीश, पूरुलिया यांच्या न्यायनिर्णयाची पुष्टी करण्यात आली, त्यावरुन केलेले अपील.

एस. पी. सिन्हा (पी. के. बोस, त्यांच्यासोबत) अपीलकर्त्यासाठी.

एन. सी. चॅटर्जी आणि पंचानन घोष (चंद्र नारायण नाईक, त्यांच्यासोबत). उत्तरवादीसाठी

१ डिसेंबर, १९५०. न्यायालयाचा न्यायनिर्णय पतंजली शास्त्री, न्या. यांनी दिला.

पक्षकारांच्या हितसंबंधाबाबत पूर्वजांमधील एका मागील दाव्यात दिनांक ६ मार्च, १९२३ रोजी पारित झालेल्या तडजोडीच्या हुकूमनाम्याअन्वये अपीलकर्ता आणि अन्य एक यांच्याकडून कथितरीत्या देय असलेल्या स्वामित्व आणि उपकराच्या थकबाकीची वसुलीकरिता दुय्यम न्यायाधीश, धनबाद यांच्या न्यायालयात उत्तरवादीने दाखल केलेल्या दाव्यावरून हे अपील उद्भवले आहे. या अपीलासाठी जो एकमेव संबंधित युक्तिवाद आहे तो असा आहे की तडजोडीचा हुकुमनामा नोंदवला नसल्यामुळे तो पुराव्यामध्ये अग्राह्य होता. कनिष्ठ न्यायालयांनी असा निर्णय दिला की दस्तऐवजाला नोंदणीची आवश्यकता नव्हती आणि दाव्याचा हुकूमनामा पारित करताना त्यातील अटींची अंमलबजावणी केली. प्रतिवादी क्र. २ ने हे अपील दाखल केले.

तथ्ये आता वादाच्या भोवऱ्यात नाहीत आणि थोडक्यात सांगितली जाऊ शकतात. दिनांक ११ मार्च १९२१ रोजी, कुमार कृष्ण प्रसाद सिंग (यानंतर कुमार म्हणून संबोधले जाणारे) यांनी त्यांच्या मालकीच्या ५८०० बिघा जमिनीतील जमिनीखालील कोळशाच्या

अधिकाराचा कायमचा पट्टा शिबशरण सिंग आणि सीताराम सिंग (त्यानंतर सिंग म्हणून संबोधले जाणारे) यांना नोंदणीकृत पट्टयाद्वारे रु. ८०००/- इतकी सलामी आणि काढलेल्या कोळशाच्या २ ए प्रति टन दराने स्वामित्व या अटींवर किमान रु. ८०००/- आणि काही विशिष्ट उपकर आणि व्याजाच्या अधीन राहून दिला. दिनांक ७ जून १९२१ रोजी, कुमार यांनी प्रयागजी बल्लवजी देवशी आणि त्यांचा मुलगा हरकचंद देवशी (पुढे देवशी म्हणून ओळखले जाणारे) यांना वर उल्लेख केलेल्या ५८०० बिघा जमिनीपैकी ५०० बिघा जमिनीतील कोळशाचे हक्क आणखी एका कायमस्वरुपी भाडेपट्ट्याद्वारे निष्पादित केला. या दस्तऐवजाद्वारे देवशींनी इतर गोष्टींबरोबरच, सर्व प्रकारच्या काढलेल्या कोळशाच्या २ अ प्रति टन च्या दराने, किमान रु. ७५०/- देण्याच्या अधीन राहून, स्वामित्व देण्यास सहमती दर्शवली. नंतरच्या व्यवहारामुळे व्यथित सिंगांनी धनबादच्या दुय्यम न्यायाधीशांच्या न्यायालयात त्यांचे मालकी हक्क घोषित करण्यासाठी आणि दिनांक ७ जून, १९२१ रोजीच्या वरील पट्ट्यान्वये देवशींना भाडेपट्ट्याने दिलेल्या ५०० बिघा जमिनीच्या ताब्यासाठी दावा दाखल केला. उपरोक्त खटल्यात कुमार याला प्रतिवादी क्रमांक 3 म्हणून पक्षकार करण्यात आले होते, तर देवशी हे प्रतिवादी क्रमांक १ आणि २ होते. परंतु दिनांक ६ मार्च, १९२३ रोजी सर्व पक्षकारांकडून या खटल्यात तडजोड करण्यात आली आणि त्याच दिवशी तडजोडीवर आधारित हुकुमनामाही मंजूर करण्यात आला. सिंगांचे हितसंबंध सन १९३८ मध्ये त्यांच्या विरोधात मिळालेल्या हुकुमनामााच्या अंमलबजावणीसाठी विक्रीसाठी आणले गेले आणि ते फिर्यादीने खरेदी केले,

ज्याने दिनांक ३ ऑक्टोबर १९४२ रोजी, मार्च, १९२३ मध्ये तडजोड केलेल्या देवशींचे प्रतिनिधि असलेल्या प्रतिवादी क्र. १ आणि २ कडून पौष १३४५ ते आषाढ १३४९ बी. एस. या कालावधीतील तडजोडीच्या हुकूमनाम्याद्वारे देय असलेला स्वामित्व आणि उपकर यांच्या दाव्यासाठी सध्याचा दावा दाखल केला.

पक्षांच्या युक्तिवादांची दखल घेण्यासाठी, तडजोडीच्या हुकुमनामाच्या संबंधित अटी ठरवणे आवश्यक आहे, ज्या खालीलप्रमाणे आहेतः

" या तारखेपासून दोन महिन्यांच्या आत वादी (सिंग) प्रतिवादी क्रमांक 3 (कुमार) ला 8,000 रुपये सलामी म्हणून देईल. अन्यथा तडजोडीच्या सर्व अटी रद्द केल्या जातील आणि दिनांक ११ मार्च १९२१ रोजीच्या पट्ट्यात समाविष्ट असलेल्या जमिनीवरील कोणत्याही अधिकाराचा किंवा ताब्यात घेण्याचा दावा करण्यासाठी वादी सक्षम असणार नाहीत..... राहराबंद गावातील ५८०० बिघा कोळसा जमिनीच्या संदर्भात वादीच्या बाजूने प्रतिवादी क्रमांक ३ ने निष्पादित केलेला पट्टा अंमलात राहील आणि वादीला वादग्रस्त ५०० बिघा कोळसा जमिनीवरील त्यांचा हक्क आणि हितसंबंध घोषित करण्याचा हुकुमनामा मिळेल, परंतु प्रतिवादी १ आणि २ (देवशी) यांच्याकडे भाडेकरू ताबा असेल. खाली नमूद केलेल्या अटींव्यतिरिक्त, प्रतिवादी १ आणि २ उर्वरित सर्व अटींना बांधील राहतील, ज्या अंतर्गत त्यांनी पट्टा आणि काबूलियत अंतर्गत प्रतिवादी क्रमांक ३ कडून ५०० बिघा कोळसा जमिनीची तडजोड केली आणि प्रतिवादी १ आणि २ या दोन्ही प्रतिवादीकडे त्याचा वादींकडून

पिढ्यानपिढ्या ताबा असेल आणि उक्त पट्टा आणि काबूलियतच्या सर्व अटी त्यांच्यात प्रभावी आणि अंमलात राहतील. वादीसोबत तडजोड केलेल्या ५८०० बिघा जमिनीमधी सर्व प्रकारच्या कोळशावर,   वर नमूद केल्याप्रमाणे २ ए प्रति टन ऐवजी २ए ६ पी प्रति टन या दराने वादींना अडत देण्यास प्रतिवादी क्र. १ आणि २ हे दोघेही बांधील राहतील. वादी भविष्यात प्रतिवादी क्रमांक ३ ला दिनांक ११ मार्च, १९२१ रोजीच्या मूळ पट्ट्यामध्ये नमूद केल्यानुसार रु.८०००/- ऐवजी रु. ६०००/- इतके किमान स्वामित्व आणि मार्च २१ च्या पट्ट्यामध्ये नमूद केल्यानुसार २ ए प्रति टन ऐवजी १ ए ९ पी प्रति टन या दराने अडत देतील. .... जोपर्यंत वादी प्रतिवादी क्रमांक ३ ला या दिवसापासून २ महिन्यांच्या आत रु. ८०००/- देत नाहीत, तोपर्यंत ते या हुकुमनामाची अंमलबजावणी करण्यास सक्षम नसतील किंवा ते वादग्रस्त जमिनीचा ताबा घेण्यास सक्षम नसतील. प्रतिवादी क्र. १ आणि २ हे प्रतिवादी क्रमांक ३ ला नमूद केल्याप्रमाणे रु.८०००/- इतकी रक्कम भरल्याच्या तारखेपासून एका महिन्याच्या आत, वर नमूद केलेल्या सुधारित अटींच्या संदर्भात, म्हणजे २ अ ६ पी या दराने अडत देण्याच्या अटीवर, वादीच्या नावे नवीन काबुलीयत निष्पादित करतील ... नवीन पट्ट्यामध्ये, जो प्रतिवादी क्रमांक ३ फिर्यादीच्या बाजूने अंमलात आणेल, त्यात तो अशी अट समाविष्ट करेल की, वरील पट्ट्यामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, वार्षिक किमान स्वामित्व रु. ८०००/- ऐवजी रु.६०००/- असेल आणि अडत २ ए प्रति टन ऐवजी १ ए ९ पी प्रति टन या दराने असेल. जर प्रतिवादी क्रमांक ३ ने उपरोक्त कालमर्यादेत वादीच्या नावे उपरोक्त

सुधारित अटींवर पट्टा निष्पादित केला नाही किंवा प्रतिवादी क्रमांक १ आणि २ दोघांनीही उपरोक्त सुधारित अटींवर कबुलीयत अंमलात आणली नाही, तर हाच रफानामा पट्टा आणि कबुलीयत म्हणून मानला जाईल आणि रफानामाच्या अटींनुसार, ५८०० बिघा जमीनीसंदर्भात वादी प्रतिवादी क्रमांक ३ ला केवळ रु. ६०००/- इतके किमान स्वामित्व आणि १ ए ९ पी प्रति टन या दराने अडत देतील आणि २ ए ६ पी प्रति टन या दराने प्रतिवादी क्र. १ आणि २ यांच्याकडून, जे ते देण्यास बांधील असतील, त्यांच्याकडून अडत वसूल करत राहतील."

या तडजोडीच्या हुकुमनाम्यासाठी नोंदणी आवश्यक आहे की नाही या प्रश्नाचे उत्तर दस्तऐवजाद्वारे आणलेल्या पक्षकारांच्या यथापूर्व स्थितीतील बदलांच्या कायदेशीर परिणामावर अवलंबून आहे. काळजीपूर्वक केलेल्या विश्लेषणातून खालील बदल दिसून येतात :-

(१) सिंगांना दिलेल्या भाडेपट्ट्यामध्ये स्वामित्व किंवा अडतीचा दर २ ए प्रति टन काढलेल्या कोळशावरून १ ए ९ पी प्रति टन इतका कमी करण्यात आला आणि किमान स्वामित्व रु.८०००/- ऐवजी रु. ६०००/- इतकी कमी करण्यात आले तर यांच्या ताब्यात असलेल्या कोळशाच्या जमिनीचे क्षेत्रफळ ५०० बिघाने कमी करण्यात आले.

(२) देवशींना दिलेल्या भाडेपट्ट्यामध्ये स्वामित्व किंवा अडतीचा दर २ ए प्रति टन वरुन २ ए ६पी प्रति टन इतका वाढवण्यात आला होता आणि हे सिंगांना देय करण्यात आले.

(३) सिंग आणि देवशींना एका नवीन कायदेशीर संबंधात आणण्यात आले, पहिल्या व्यक्तीने दुसऱ्या व्यक्तीस ५०० बिघा वादग्रस्त जमीन ताब्यात असलेले भाडेकरू म्हणून स्वीकारले आणि त्या मोबदल्यात दुसऱ्या व्यक्तीने पहिल्या व्यक्तीला वाढीव स्वामित्व देण्यास सहमती दर्शवली.

(४) ही संपूर्ण व्यवस्था सिंग तडजोडीच्या तारखेपासून २ महिन्यांच्या आत कुमारांना रु.८०००/- रुपये देतील, या अटीवर करण्यात आली होती आणि त्यात असे स्पष्टपणे अशी तरतूद करण्यात आली होती की, हुकुमनामा अंमलबजावणी करण्याचा किंवा 500 बिघाच्या वादग्रस्त क्षेत्राचा ताबा घेण्याचा अधिकार सिंगांना नाही, जे तोपर्यंत त्यांच्या ताब्यात गेले नव्हते.

आता, नोंदणी कायद्याच्या कलम १७ चे पोट-कलम (१), कागदपत्रांच्या पाच श्रेणींचे वर्णन करते, ज्याची नोंदणी अनिवार्य केली आहे, ज्यामध्ये '(ड) स्थावर मालमत्तेचे वर्षागणिक किंवा एका वर्षापेक्षा जास्त कालावधीसाठी, भाडेपट्टी, किंवा वार्षिक भाडे आरक्षित करणे' यांचा समावेश आहे. तथापि, पोट-कलम (२) मध्ये अशी तरतूद करण्यात आली आहे की, "पोट-कलम (१) च्या खंड (ब) आणि (क) मधील काहीही ......   (vi) न्यायालयाच्या कोणत्याही हुकुमनाम्याला किंवा आदेशाला लागू होणार नाही." हे नमूद करता येईल की, दिनांक १ एप्रिल, १९३० पासून मालमत्ता हस्तांतरण (दुरुस्ती) पूरवणी अधिनियम, १९२९ द्वारे या खंडात सुधारणा करण्यात आली होती. जेणेकरून दाव्याचा विषय असलेल्या स्थावर

मालमत्तेव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेचा समावेश असलेल्या तडजोड हुकूमनाम्याच्या अपवादाच्या कक्षेतून वगळता येईल. परंतु सन १९२३ मध्ये अस्तित्वात आलेल्या संबंधित दस्तऐवजावर या दुरुस्तीचा परिणाम होऊ शकत नाही. दुरुस्तीपूर्वी, या खटल्यात दाव्याचा विषय नसलेल्या स्थावर मालमत्तेचा समावेश असलेल्या तडजोड हुकूमनाम्याचा सुद्धा समावेश खंडात करण्यात आला होता. [हेमंत कुमारी देवी विरुद्ध मिदनापूर जमीनदारी कंपनी[1] द्वारे] तो निर्णय सध्याच्या प्रकरणाला लागू होतो आणि या आक्षेपाचे निवारण होते की, संबंधित तडजोडीमध्ये उर्वरित ५३०० बिघा जमिनीचासुद्धा समावेश होता, जे सन १९२१ च्या मालकी हक्काच्या दाव्याचा विषय नव्हते आणि त्यामुळे ते पोट-कलम (२) खंड (vi) मधील अपवादाच्या व्याप्तीच्या बाहेर होते.

सबब एकमेव प्रश्न असा आहे की तडजोड हुकूमनामा हा पोट-कलम (१) च्या खंड (ड) च्या अर्थातर्गत "भाडेपट्टा" आहे का [ज्या अभिव्यक्तीमध्ये कलम २(६) च्या व्याख्येनुसार "भाडेपट्ट्याचा करारनामा" समाविष्ट आहे]. हे स्पष्ट आहे की जर तडजोडीचा हुकुमनामा पोट-कलम (१) च्या खंड (ड) मध्ये येत असेल तर तो पोट-कलम (२) च्या खंड (vi) अंतर्गत संरक्षित केला जाणार नाही, ज्यात पोट-कलम (१) च्या (ब) आणि (क) या श्रेणींमध्ये येणाऱ्या कागदपत्रांना अपवाद आहे. उच्च न्यायालयाचे असे मत होते की, तडजोडीच्या अटींच्या योग्य रचनेवर, ते कलम (ड) अंतर्गत येत नव्हते. प्रमाणभूत न्यायनिर्णय देणारे मनोहर लाल, न्या.

[1] ४७ कलकत्ता ४८५ : पी. सी.

यांनी असे निरीक्षण नोंदवले की, "हा न्यायालयाच्या आदेशात समाविष्ट त्रिपक्ष करार होता आणि सबब त्याला नोंदणीतून सूट देण्यात आली होती. हे देखील लक्षात घेतले जाईल की, जेथे बचाव पक्षाचा संबंध आहे, तेथे बचाव पक्षाच्या ताब्यात असलेल्या ५०० बिघा जमिनीत हस्तक्षेप केला नव्हता आणि तरीही पट्टेदार म्हणून ती त्यांच्या ताब्यात राहिली, परंतु वादीला स्वामित्व देण्याऐवजी सर्व पक्षांमध्ये सहमती झाली की प्रतिवादी भविष्यात शिबशरण आणि सीताराम यांना स्वामित्व देतील. जर प्रकरण तिथेच राहिले असते, तर अपीलकर्त्याच्या विद्वत्तापूर्ण वकीलांचे या भूमिकेचा गांभीर्याने विरोध केला नसता, परंतु त्यांनी जोरदार युक्तिवाद केला की जेव्हा करार पूर्वी मान्य केल्याप्रमाणे स्वामित्व किंवा अडतीची तीच रक्कम देण्यासाठी नव्हे तर स्वामित्व आणि अडतीची बदललेली रक्कम देण्याचा होता, तेव्हा दस्तऐवज नोंदणी कायद्यातील कलम १७(१) (डी) च्या कुरापतीमध्ये येतो असे मानले पाहिजे. या युक्तिवादाचे उत्तर असे आहे की, मी आताच नमूद केल्याप्रमाणे, जे या न्यायालयाच्या पूर्णपीठाने दिलेल्या निर्णयात आढळतेः "[चारू चंद्र मित्राचे प्रकरण पहा.[१]] तेथे असे म्हटले गेले होते की राखीव भाड्यात केवळ बदल केल्याने तो व्यवहार पोट-कलम (१) च्या खंड (डी) अंतर्गत आणण्यासाठी नवीन भाडेपट्टा होत नाही.

आम्ही हे मत सामायिक करू शकत नाही. तो तडजोडीचा व्यवहार अधिक सुलभ करतो, जे आमच्या मते, कुमार यांनी निष्पादित केलेल्या मागील पट्ट्यांमध्ये नमूद केलेल्या

१. ९. पी. एल. जे. २०५

स्वामित्वामध्ये केवळ बदल करण्यापेक्षा बरेच काही समाविष्ट आहे. तसेच श्री. चॅटर्जी यांनी प्रतिवादींसाठी केलेली ही सूचना आम्ही स्वीकारू शकत नाही की, कुमारांनी सिंगांना 'पट्टा अनुदान' अंतर्गत त्यांच्याकडे प्रत्यावर्तन करण्याची जबाबदारी म्हणून पट्ट्याचे कार्य होते. देवशींना आणि कुमारांनी जे काही केले ते म्हणजे सिंगांना त्यांचे जमीनदार म्हणून मान्यता देण्यासाठी आणि त्यांना मालक म्हणून स्वीकृत करण्यासाठी केले. सदर दृष्टिकोनातून असे म्हटले गेले होते की, व्यवहार जरी खंड (बी) अंतर्गत आला तरी खंड (डी) अंतर्गत येणार नाही, परंतु नंतर पोट -कलम (२) च्या खंड (vi) मधील अपवादाद्वारे जतन केला जाईल. तथापि, कुमार यांनी दिनांक ११ मार्च १९२१ रोजीच्या त्यांच्या पट्ट्याद्वारे सिंगांना ५८०० बिघा जमिनीचे क्षेत्र भाडेतत्त्वावर दिले होते आणि सिंगांनी संपूर्ण क्षेत्राच्या संदर्भात १ ए. ९ पी. प्रति टन इतके कमी झालेले स्वामित्व द्यावे अशी तरतूद करून तडजोड केल्याने, कुमारचे प्रत्यावर्तन अबाधित राखले, याकडे युक्तिवाद दुर्लक्ष करतो. त्यामुळे त्यांनी जमीनदार म्हणून ५८०० बिघा जमिनी मधील त्यांच्या हितसंबंधाचा कोणताही भाग सिंगाना, जे त्यांच्या अखत्यारीत भाडेकरू म्हणून संपूर्ण व्याप्ती कायम ठेवतात, त्यांना दिला असे मानले जाऊ शकत नाही. या तडजोडीने खरोखर जे केले ते म्हणजे, आधी सांगितल्याप्रमाणे, मालकी हक्काच्या दाव्याचा विषय असलेल्या ५०० बिघा जमिनीच्या संदर्भात सिंह आणि देवशींना पोट-पट्टाकार आणि पोट-पट्टेदार या नवीन कायदेशीर संबंधात आणणे हे होते. दुसऱ्या शब्दांत सांगायचे तर, त्याचा कायदेशीर परिणाम सिंग आणि देवशींमध्ये कायमस्वरुपी पोट-भाडेपट्टी

निर्माण करणे हा होता, जो स्पष्टपणे खंड (डी) अंतर्गत येईल, कारण सिंगांनी रु.२ महिन्यांच्या आत कुमारला रू.८००० देण्याच्या अटीवरच त्याची अंमलबजावणी होणार होती.

हेमंत कुमारच्या खटल्यातील न्यायिक समितीने निदर्शनास आणून दिल्याप्रमाणे "मा. न्यायमूर्तींच्या मते, भाडेपट्ट्यासाठीचा करार, जो भाडेपट्ट्यामध्ये समाविष्ट असल्याचे कायद्याने घोषित केले आहे, तो एक असा दस्तऐवज असणे आवश्यक आहे जो प्रत्यक्ष पट्ट्यावर परिणाम करतो आणि भाडेपट्टा म्हणून काम करतो. ..... वाक्यांश ज्याच्या संदर्भात असे घडते आणि ज्या कायद्यात ते आढळते त्यात, त्यांच्या मते, अशा एखाद्या दस्तऐवजाशी संबंधित असणे आवश्यक आहे ज्यामुळे जमिनीत वर्तमान आणि तात्काळ हितसंबंध निर्माण होतो." तडजोडीच्या करारात स्पष्टपणे तरतूद आहे की जोवर निर्धारित कालावधीत रु. ८०००/- इतकी रक्कम दिली नाही तोवर सिंग हुकुमनाम्याची अंमलबजावणी करणार नाहीत किंवा वादग्रस्त मालमत्तेचा ताबा घेणार नाहीत. पैसे दिले जाईपर्यंत कोणताही पोट-भाडेपट्टा असेल की नाही हे ठरवणे अशक्य होते. असा संभाव्य करार खंड (ड) मध्ये नाही आणि जरी तो खंड (ब) मध्ये समाविष्ट असला, तरी तो पोट-उपकलम (२) च्या खंड (vi) नुसार अपवादात्मक आहे. त्यामुळे जरी वेगवेगळ्या कारणांसाठी असले तरी, आम्ही उच्च न्यायालयाच्या निष्कर्षाशी सहमत आहोत आणि अपील खर्चासह फेटाळतो.

याचिका फेटाळण्यात आली.

अपीलकर्त्याचा प्रतिनिधीःपी. के. चॅटर्जी.

उत्तरवादीसाठी प्रतिनिधीः सुकुमार घोष.

x-x-x-x

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्याय निर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

x-x-x-x